

ביאורים

מהי מטרת המצוות? הרמב"ם מחדש כאן חידוש עצום. אין מטרת המצוות רק תיקון החברה או התקרבות לפני הקב"ה בלבד. מטרת רוב המצוות היא תיקון נפש האדם. המצוות באות כדי ליישר את הנפש. מצוות הצדקה למשל, אין עיקר תפקידה תיקון החברה ועזרה לחלש אלא תיקון הנפש של נותן הצדקה. בדרך זו העולם יתמלא באנשים בריאים נפשית ומתוקנים. הרמב"ם לא מסתפק בכך. הוא מוסיף ואומר שהמצוות הן לא דרך הישר. המצוות נוטות קצת לאחד מן הקצוות. אם אנו נקיים את המצוות קלה כבחמורה הנפש שלנו תגיע לדרך האמצע, אבל המצוות עצמן הן אינן המעשים הממוצעים.

יבוא מי שיטען כנגד הרמב"ם: "אני מסכים שאין לחקות את מעשי החכמים ללא כל הבנה. אני מבין שהדרך הטובה היא לחיות חיים של מיצוה. אבל מעשי הפרישות שלי באים כדי ליישר את הנפש שלי".

נגד טענה זו יוצא הרמב"ם. הוא סובר שאין צורך לחיות חיי פרישות כדי ליישר את המידות. מצוות התורה מכוונות בדיוק למען מטרה זו. יתכן שצריך באופן נקודתי ליטות לאיזה צד כדי לתקן איזו מידה. אך כדרך חיים וכנהגה קבועה, אין שום מקום לפרישות ולהתנזרות. קיום תורה ומצוות הוא זה שיביא אותנו אל תיקון הנפש. רק יוצר האדם יודע את המינוח המדויק כמה האדם צריך ליטות לצד הקיצוני כדי להתיישר. האדם לא מספיק מכיר את נטיותיו לעומק. אם הוא יעשה זאת - הוא יכול ליטות לאחד מן הקצוות ולא להגיע לאיזון. בשביל זה יש תורה. תורת אמת ויושר.

הרחבות

מהן מטרות המצוות?

שהתורה אִמְנַם אֶסְרָה מַה שְׁאַסְרָה וְצִוְתָה מַה שֶׁצִּוְתָה - מִזֹּאת הַסֵּפֶר בַּמּוֹרָה נְבוּכִים הַגְדִיר הַרְמַב"ם אֵת תִּיקוֹן הַמִּידוֹת כִּאֲחַת מִתּוֹךְ שְׁלוֹשׁ הַמִּטְרוֹת שֶׁל הַמַּצְווֹת: "כוונת כלל התורה שני דברים, והם תקון הנפש ותקון הגוף: אמנם תקון הנפש הוא שינתנו להמון דעות אמתיות כפי יכולתם... ואמנם תקון הגוף יהיה כתקון ענייני מחיתם קצתם עם קצתם, וזה הענין ישלם בשני דברים: האחד מהם להסיר החמס מביניהם... והשני ללמד כל איש מבני אדם מדות מועילות בהכרח עד שיסודר ענין המדינה" (מורה נבוכים ג, כז).

לסיכום, שלוש המטרות של המצוות הן: דעות נכונות, מידות טובות ותיקון החברה.

שאלות לדין

כיצד מתיישבת קביעת הרמב"ם, להימנע מלהרבות באיסורים, עם העובדה שבנושאים רבים עם ישראל מחמיר יותר מהכתוב בתורה (למשל בעניין ההרחקות הרבות בין בשר וחלב)? האם ניתן להגדיר מתי יש מקום להחמרה ולתוספת איסור על האמור בתורה ומתי לא?

וְאִשׁוּב אֶל פְּנֵיתַי. וְאֵם יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אֲשֶׁר הַדְּמוּ לְאִמּוֹת מְאִנְשֵׁי תוֹרָתֵנוּ - הַזֵּאִיל וְדַבְּרֵי אִינִם אֶלָּא בַּה' - שֶׁהֵם אֲמָנִם יַעֲשׂוּ מַה שְׁיַעֲשׂוּ, מִהַטְרִיחַ גּוֹפוֹתֵיהֶם וּמִהַפְסִיק הַנְּאוּתֵיהֶם, עַל דֶּרֶךְ הַהֲרַגֵּל לְכַחוֹת הַגּוּף, וְכַדִּי שִׁיִּהְיוּ נוֹטִים אֶל הַקְּצֵה הָאֶחָד מֵעַט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּזֶה הַפָּרָק שֶׁצָּרִיךְ שִׁיִּהְיֶה הָאָדָם כֵּן - הֵנָּה זֹאת טְעוּת מַהֵם, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר. וְזֶה, שֶׁהַתּוֹרָה אֲמָנַם אֶסְרָה מַה שְׁאַסְרָה וְצִוְתָה מַה שֶׁצִּוְתָה - מִזֹּאת הַסֵּפֶר, רְצוּנִי לֹמַר: כְּדִי שֶׁתִּתְרַחֵק מִן הַקְּצֵה הָאֶחָד יוֹתֵר עַל צֵד הַהֲרַגֵּל. שֶׁאַסּוֹר הַמְּאָכְלוֹת הָאִסּוּרוֹת כְּלָם, וְאַסּוֹר הַבִּיאוֹת הָאִסּוּרוֹת, וְהֶאֱזַחְרָה מִן הַקִּדְשָׁה, וְחִיּוֹב כֶּתֶבָה וְקִדּוּשִׁין, וְעַם כֹּל זֶה לֹא תִהְיֶה מִתְרַתֵּם תְּמִיד, אֶלָּא תִאָּסֵר בַּעֲתוֹת הַנְּהֵדָה וְהַלְדָה, וְעַם זֶה סִיגוֹ חֲכָמֵינוּ לְמַעַט הַתְּשָׁמִישׁ, וְהַזְהִירוּ מַזָּה בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּסִנְהֶדְרֵין - הֵנָּה זֶה כְּלוֹ אֲמָנִם חִיּוֹב ה' כְּדִי שֶׁתִּתְרַחֵק מִן הַקְּצֵה הָרַע מִרְחַק רַב, וְנִצֵּא מִן הַמִּצְוֵה אֶל קְצֵה הָעֵדֶר הַהֲרַגֵּשָׁה בְּהֵנָּה מֵעַט, כְּדִי שֶׁתִּקְבָּע בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ תְּכוּנוֹת הַזְהִירוֹת. וְכֵן כֹּל מַה שֶׁבִּאֶת בְּתוֹרָה מְנַתֵּינָה הַמְּעַשְׂרוֹת וְהַלֶּקֶט וְהַשְׂכָּחָה וְהַפְּאֵה וְהַפֵּרֶט וְהָעוֹלָלוֹת, וְדִין הַשְּׁמִטָּה וְהַיֹּזֵבֵל, וְהַצְּדָקָה דִּי מַחֲסוּרוֹ - אֲמָנִם זֶה כְּלוֹ קְרוֹב לַפִּזְרוֹנָה, כְּדִי שֶׁתִּתְרַחֵק מִקְּצֵה הַפִּילוֹת מִרְחַק רַב, וְנִתְקַרֵב לְקְצֵה הַפִּזְרוֹנָה, כְּדִי שֶׁתִּקְבָּע בְּנוֹ הַנְּדִיבוֹת. וּבְזֹאת הַבְּחִינָה בְּחַן רַב הַמִּצְוֹת, וְתִמְצֵאן כְּלוֹ מִרְגָּילוֹת כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ. כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר הַנִּזְכָּר וְגַאֲלַת הַדָּם, בְּאִמְרוֹ: "לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר" (ויקרא יט, יח), "עֲזֹב תַעֲזֹב" (שמות כג, ה), "הַקָּם תִּקָּם" (דברים כב, ד), וְכוּ', כְּדִי שִׁיחַלֵּשׁ כַּח הַקְּנָאָה וְהַכֶּסֶס. וְכֵן: "הִשָּׁב תִּשָּׁבִים" (שם שם, א), כְּדִי שֶׁתִּסּוֹר תְּכוּנוֹת הָעֵין הַרְעָה. וְכֵן: "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוֹם וְהַדְּרֵת פְּנֵי זֵקֵן" (ויקרא יט, לב), "כַּפֵּד אֶת אָבִיךָ" (שמות כ, יא), "לֹא תִסּוֹר (מִכֹּל) [מִן] הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵגִידוּ לְךָ" (דברים יז, יא), כְּדִי שֶׁתִּסּוֹר תְּכוּנוֹת הָעוֹזֵר, וְתִקְנֶה תְּכוּנוֹת בְּשַׁת הַפְּנִים. וְשׁוֹב הַרְחִיק מִן הַקְּצֵה הָאֲחֵר גַּם כֵּן, רְצוּנִי לֹמַר: הַבִּישָׁנוֹת, וְאָמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, יז), "לֹא תְגוּרוּ (וּ) מִמֶּנּוּ" (דברים יח, כב), כְּדִי שֶׁתִּסּוֹר הַבִּישָׁנוֹת גַּם כֵּן, וְנִשְׁאָר בְּדֶרֶךְ הָאֲמָצְעִית.

וְאֵם יֹבֹא הָאִישׁ הַסֵּסֶל, בְּלֹא סִפְקֵי, וַיִּשְׁתַּדַּל לְהוֹסִיף עַל אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים, כְּגוֹן שֶׁאֵסָר הָאֶכְיָלָה וְהַשְּׂתִיָּה נוֹסֵף עַל מַה שֶׁנִּבְאָר מִן הַמְּאָכְלוֹת, וַיִּאָּסֵר הַזֵּוּג נוֹסֵף עַל מַה שֶׁנִּבְאָר מִן הַבִּיאוֹת, וַיִּתֵּן כֹּל כֶּסֶפּוֹ לְעַנְיִים אוֹ לְהַקְדִּישׁ, נוֹסֵף עַל מַה שֶׁבְּתוֹרָה מִן הַצְּדָקָה וְהַקְּדָשׁוֹת וְהָעֵרֵכִים - יִהְיֶה זֶה עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂי הָרַע וְהוּא לֹא יַדַע, וַיִּגַע אֶל הַקְּצֵה הָאֶחָד, וַיִּצֵּא מִן הַמִּצְוֵה לְגַמְרֵי. וְלְחַכְמֵים בְּזֶה הָעֵנִין דָּבָר, לֹא רָאִיתִי מַעֲוָלִים נִפְלָא מִמֶּנּוּ, וְהוּא בְּגִמְרָא דְבְּגִי מַעֲרָבָא, בְּתַשְׁעֵי מַנְדְּרִים. דְּבַרְוּ בְּגִנּוֹת אוֹתָם הַמְּקַבְּלִים עַל עֲצָמוֹת שְׁבוּעוֹת וְנִדְרִים, עַד שֶׁנִּשְׁאָרִים כְּעֵין אִסְרִים, וְאִמְרוּ שֶׁם זֶה הַלְשׁוֹן: "ר' אֲדִי בְּשֵׁם ר' יַצְחָק: לֹא דִיךְ מַה שְׁאַסְרָה לְךְ הַתּוֹרָה, אֶלָּא שְׂאִתָּה אוֹסֵר עֲלֶיךָ דְּבָרִים אֲחֵרִים?" (ירושלמי נדרים פ"ט ה"א). וְזֶה הוּא הָעֵנִין אֲשֶׁר זְכָרְנוּהוּ בְּשׁוּרָה, בְּלֹא תּוֹסַפְתָּ וּבְלֹא חֲסוּרָן.

אלו אשר הדמו - יהודים שהתנזרו מהחיים. **אלא בה** - בדעתה של תורה. **ההרגל לכחות הגוף** - להרגיל את כוחות הגוף, להביאם למידות מתוקנות. **שהתורה אמנם אסרה** - מצוות התורה יוצרות בנפש הטיה מועטת כדי לשמור את דרך האמצע. **האיש הסכל** - כסיל, טיפש. **גמרא דבגי מערבא** - תלמוד ירושלמי (נדרים פרק תשיעי). **בשורה** - באופן מדויק.

